

Nr 11.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till folkrörelsernas sparkampanj för budgetåret 1950/51 m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 17 mars 1950 dagtecknad proposition nr 182, som hänvisats till bankoutskottets förberedande handläggning, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att å riksstaten för budgetåret 1950/51 under fjortonde huvudtiteln anvisa

*dels till Folkrörelsernas sparkampanj ett anslag om 490 000 kronor,
dels till Vinstutlottning i samband med lönsparande ett förslagsanslag av 150 000 kronor.*

I samband härmed har utskottet till behandling förehaft följande motioner, nämligen:

1) två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren under nr 459 av herrar *Lundgren* och *Wistrand* och den andra inom andra kammaren under nr 555 av herrar *Edström* och *Nilsson* i Svalöv, i vilka hemställes, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 182, och

2) två jämväl likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren under nr 460 av herr *Ivar Persson* jämte tre andra av kammarens ledamöter och den andra inom andra kammaren under nr 554 av herrar *Norup* och *Nilson* i Spånstad, i vilka hemställes, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 182 måtte besluta om sådan ändring eller komplettering av reglerna för vinstutlottningen att det för viss sparande ungdom möjliggöres att utan avtal med arbetsgivaren få deltaga i för lönspararna anordnad vinstutlottning.

Beträffande motiveringen för ifrågavarande förslag, får utskottet, i den mån ej redogörelse härför lämnas i det följande, hänvisa till propositionen och motionerna II: 555 och II: 554.

I anslutning till sitt på våren 1947 framlagda program för bekämpande av den hotande inflationen sökte regeringen kontakt med folkrörelserna inom landet i syfte att erhålla deras medverkan i en omfattande kampanj för ökat sparande. Som resultat härav tillkom i juli 1947 ett särskilt organ, Folkrörelsernas sparkampanj. Till denna sparkampanj, som började sin verksamhet i oktober 1947, äro anslutna representanter för folkrörelser och andra

riksorganisationer inom landet. Kampanjens uppgift var att i samråd med landets olika sparinstitutioner verka för ett ökat sparande och för en inskränkning av konsumtionen.

Genom särskilda länskommittéer och därtill knutna länsombud har sparkampanjen, som ledes av ett arbetsutskott jämte centralbyrå i Stockholm, genom propaganda på arbetsplatser, i organisationer och på annat sätt sökt verka för sitt syfte. En väsentlig uppgift har varit att bilda sparklubbar. Arbetsutskottet har ombesörjt en omfattande sparpropaganda genom affischering, annonser i rikspresen, trycksaker, pressmeddelanden, talarmaterial, filmer m. m. Vid sidan av angivna verksamhet medverkade sparkampanjen vid emissionen av 1947 års premieobligationslån genom direkt försäljningspropaganda och förmedling av obligationsköp.

Kostnaderna för sparkampanjen ha bestritts av statsmedel, vilka utgått från det under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m. anvisade till riksgäldskontorets förfogande ställda anslaget till kostnader vid emission av statslån m. m. Kostnaderna ha för vartdera av budgetåren 1947/48 och 1948/49 uppgått till drygt en miljon kronor och beräknas för innevarande budgetår belöpa sig till 700 000 kronor. Kostnadernas fördelning på olika år och utgiftskategorier framgår av en sammanställning å s. 5 i propositionen.

Propositionens förslag angående sparkampanjens fortsatta verksamhet och organisation grundar sig på en inom finans- och handelsdepartementen utarbetad promemoria, av vilken inhämtas i huvudsak följande.

På våren 1949 framfördes av sparkampanjens ungdomskommitté ett förslag om frivilligt lönsparande för ungdom. Enligt förslaget skulle förvärvsarbetande ungdom i åldern upp till 25 år förbinda sig att på särskilt sparkonto i bank avsätta 10 % av sin avlöning under tiden intill dess nämnda ålder uppnåtts. Sålunda insatta medel skulle vara bundna under samma tid. Sparavtalet skulle dock gälla sparande under minst tre kalenderår, så att sparare som första sparåret fyllde exempelvis högst 25 år, skulle fortsätta med lönsparandet t. o. m. det år han fyllde 28 år. Endast vid giftermål eller vid vissa andra trängande medelsbehov skulle uttag från sparkonto få ske under bindningstiden. Eventuellt skulle staten bidra till viss premiering av detta sparande, exempelvis genom att anslå medel för utlottning av vinster. Lönsparandet sattes i gång i september 1949 och hade intill utgången av 1949 givit till resultat, att omkring 8 300 ungdomar vid drygt 1 000 företag bundit sig för dylikt sparande. Då frågan om utlottning i samband med lönsparandet vore avhängigt av riksdagens beslut, innefattade de hittills tillämpade bestämmelserna för lönsparande icke några regler eller föreskrifter om ett sådant lotteri.

Inom Folkrorelsernas sparkampanj hade frågan om kampanjens nedläggande eller dess fortsatta verksamhet dryftats. Samtliga till kampanjen anslutna organisationer uttalade sig för sparkampanjens bibehållande, särskilt med hänsyn till det nyligen igångsatta lönsparandet. Inom sparkampanjen hade frågan om dess fortsatta verksamhet omprövats med utgångspunkt från att den framtida verksamheten i första hand skulle inriktas på att stödja lönsparandet. I samband därmed hade en nedskärning av kostnaderna för kampanjen eftersträfvats, varvid dessa beräknats för budgetåret 1950/51 till 490 000 kronor, fördelade på följande sätt:

	Kronor
<i>Administrationskostnader:</i>	
Arvoden för länsombud	67 000
Löner å centralbyrån samt arvoden	40 000
Kontorskostnader	5 000
Telefon	2 000
Hyra	3 000
Inköp av inventarier	5 000
	122 000
<i>Propagandakostnader:</i>	
Affischer och affischeringskostnader	105 000
Trycksaker	40 000
Klichéservis och diverse propagandamaterial	10 000
Film	50 000
Annonsering	90 000
Resor och föredragskostnader	20 000
Konferenser	20 000
Porto och distribution	20 000
Utställningar och möteskostnader	13 000
	368 000
	Summa 490 000

Nedskärningen av kostnaderna faller väsentligen på arvodena till länsombuden, vilka arvoden minskats genom att ombudens tjänstgöringstid ansetts komma att fr. o. m. den 1 maj 1950 reduceras från heltid till deltid. Härjämte har flertalet poster under rubriken propagandakostnader nedskurits.

I samband med den ifrågasatta omorganisationen av verksamheten framstode det — enligt promemorian — såsom önskvärt, att Folkrörelsernas sparkampanj organisatoriskt erhöles en fastare anknytning till något statligt organ än kampanjen hittills haft. I detta avseende förefölle riksgäldskontoret vara den lämpligaste myndigheten. Anknytningen skulle ske genom att sparkampanjen underställdes riksgäldskontoret i fråga om sin ekonomiska förvaltning och administration. Planläggningen och genomförandet av kampanjens verksamhet skulle efter godkända riktlinjer handhavas av sparkampanjens ledning.

För att kompensera lönspararna för bindningen av deras sparmedel och för att göra lönsparandet mera begärligt, förordas i promemorian, att det samma premieras genom vinstutlottning efter i huvudsak följande linjer.

Vinstsumman skulle tillskjutas av statsmedel och utgå med ett årligt belopp av 1 % av det totala nysparandet på lönsparkonto under kalenderåret närmast före det, varunder vinstutlottning skulle ske.

Som villkor för lönsparares rätt att deltaga i lotteriet skulle gälla, att han på lönsparkonto gjort minst 7 insättningar under kalenderåret närmast före utlottningsåret samt att han vid nämnda års slut fortfarande hade lönsparkonto. För deltagande i den första vinstutlottningen, vilken skulle äga rum under år 1951 och avse lönsparandet under åren 1949 och 1950, skulle dock

endast krävas 3 insättningar, varjämte statsbidraget skulle utgå med ett minimibelopp, motsvarande tre kronor per lönsparare vid 1950 års slut.

Riksgäldskontoret skulle ombesörja alla de centrala åtgärder, som sammanhänge med vinstutlottningarna.

Fullmäktige i riksgäldskontoret ha i ett i ärendet avgivet utlåtande beträffande kostnaderna för sparkampanjen anfört bl. a. följande.

Vad beträffar det begärda anslaget å 490 000 kronor för Folkrorelsernas sparkampanj synes det fullmäktige angeläget att till prövning upptages frågan, huruvida icke en ytterligare nedskärning av kostnaderna för ifrågakörande verksamhet framdeles kunde ske, både vad gäller administrations- och propagandakostnader. Det kan sålunda exempelvis ifrågasättas, huruvida det kan vara erforderligt att behålla den vidlyftiga och kostsamma organisationsapparaten med länsombud. I varje fall synes denna icke vara behövlig för främjande av lönsparandet. Nämda sparande är att jämföra med sparclubbssparandet. Detta har framdrivits av postsparbanken och de enskilda sparbankerna under en tid av något mer än tio år och har för postsparbankens del vid 1949 års utgång nått följande omfattning: 16 220 sparklubbar med 340 000 medlemmar och en inestående behållning av 56,8 miljoner kronor. För sparbankerna äro motsvarande siffror, avseende 1947 års slut, 7 123 klubbar med 172 000 medlemmar och en insättarbehållning av 22,7 miljoner kronor.

Bildandet av sparklubbar å de olika arbetsplatserna har i regel skett efter initiativ, som utgått från sparinstitutet. Personlig bearbetning genom ombud från postsparbanken respektive sparbanken å orten har därvid förkommit i stor utsträckning. På liknande sätt tillgår nu, efter vad fullmäktige inhämtat, ackvisitionsarbetet för lönsparandet. Postsparbanken har ombud, som propagera å arbetsplatserna, och liknande arbete nedläggas av många sparbanker.

I jämförelse med det fältarbete, som sålunda utföres av nu nämnda och även av andra sparinstitut, torde den verksamhet, som länsombuden skola utöva för lönsparandet, icke få någon större praktisk betydelse. Länsombuden ha visserligen betydelse såsom den centrala ledningens i Stockholm kontaktorgan i länen och genom att de lämna vissa rapporter till denna, men fullmäktige ifrågasätta likväl, om icke den centrala ledningen genom samarbete med de olika sparinstitutet kunde erhålla den kontakt med sparverksamheten och de upplysningar om dennas utveckling, som kunna vara erforderliga.

En undersökning borde enligt fullmäktiges mening även göras, huruvida, då det gäller lönsparandet, det kan vara nödvändigt att nedlägga betydande kostnader på den yttre propagandan i form av affischer och dylikt. Den mest effektiva propagandan torde i förevarande hänseende vara den lokala bearbetningen å arbetsplatserna.

Ehuru fullmäktige sålunda äro tveksamma beträffande nödvändigheten att för framtiden bibehålla Folkrorelsernas sparkampanj i dess nuvarande organisation, vilja fullmäktige likväl icke nu motsätta sig det för sparkampanjens fortsatta verksamhet begärda anslaget av 490 000 kronor.

Departementschefen har anfört följande.

Då, såsom framhållits i departementspromemorian, det synes önskvärt, att Folkrorelsernas sparkampanj organisatoriskt erhåller en fast anknytning till riksgäldskontoret på så sätt att dess ekonomiska förvaltning och administration underställes detta verk och då en dylik anordning lämnats utan erinran av fullmäktige i riksgäldskontoret, torde detta förslag böra genom-

föras. Det begärda anslaget till Folkrörelsernas sparkampanj för nästa budgetår på 490 000 kronor, vilket fullmäktige ej velat motsätta sig, vill jag även tillstyrka. I likhet med fullmäktige finner jag det emellertid angeläget att till prövning framdeles upptages frågan om icke en ytterligare nedskärning av kostnaderna för sparkampanjens verksamhet, utöver den som nu skett, bör kunna åstadkommas, därest den av detta organ bedrivna verksamheten över huvud är erforderlig i fortsättningen.

Vad gäller förslaget om premiering av det s. k. lönsparandet genom särskild vinstutlottning under medverkan av riksgäldskontoret anser jag mig — under betoning av att en dylik anordning torde få karaktären av experiment — böra tillstyrka, att en sådan vinstutlottning kommer till stånd i huvudsaklig överensstämmelse med det i departementspromemorian framlagda förslaget, vilket ur tekniska synpunkter lämnats utan erinran av fullmäktige i riksgäldskontoret. Ett förslagsanslag å 150 000 kronor till vinstutlottning i samband med lönsparande torde därför böra äskas för nästa budgetår.

Enligt vad utskottet inhämtat, beräknas antalet lönsparare vid slutet av mars 1950 uppgå till omkring 16 000.

Utskottet. Såsom framgår av propositionen, har Folkrörelsernas sparkampanj under den senaste tiden inriktat sin verksamhet på att främja det s. k. lönsparandet bland ungdomen. Initiativet till detta sparande togs av sparkampanjens ungdomskommitté, och sparformen började tillämpas i september 1949. Enligt utskottets uppfattning måste lönsparandet hälsas med tillfredsställelse som en betydelsefull åtgärd för att ernå ökat sparande bland yngre löntagare, vilka i regel ha jämförelsevis stora möjligheter att spara. Sparformens vidare utbredning är i hög grad beroende av — förutom medverkan från arbetsgivarna — sparinstitutionernas ackvisitionsarbete, företrädesvis å arbetsplatserna. Sparkampanjens uppgift beträffande lönsparandet torde, sedan detta nu kommit i gång, huvudsakligen bli begränsad till en allmänt stödjande propagandaverksamhet. Denna verksamhet torde emellertid vara av stor betydelse för lönsparandets fortsatta utveckling. Den förankring sparkampanjens rikskommitté har i landets folkrörelser ger sparkampanjen alldeles särskilda förutsättningar för att dess appeller komma att nå de löntagargrupper, beträffande vilka ett ökat sparande nu är särskilt angeläget. På grund härav och då det är av största vikt att den uppgift beträffande ungdomssparandet som sparkampanjen åtagit sig, framgångsrikt fullföljes, kan utskottet icke ansluta sig till det i motionerna I: 459 och II: 555 framförda förslaget om ett omedelbart nedläggande av sparkampanjen.

Kostnadsramen för sparkampanjens administration och propaganda har i rådande statsfinansiella läge successivt måst nedskäras. Det för nästa budgetår erforderliga beloppet har i propositionen beräknats till 490 000 kronor. En ytterligare nedskärning har emellertid av riksgäldsfullmäktige syntts möjlig, och fullmäktige ha pekat på vissa utgiftsposter, beträffande vilka besparingar måhända kunde åvägbringas. Departementschefen har funnit angeläget, att denna fråga framdeles upptages till prövning, samtidigt som han uttalat tveksamhet om kampanjen över huvud är erforderlig i fortsättning-

en. Även utskottet finner önskvärt, att kostnaderna för sparkampanjen nedbringas i den omfattning, som är möjlig utan ogynnsam effekt för dess verksamhet. En undersökning torde därför böra verkställas för att utröna i vad mån besparingar — utöver de redan företagna — kunna genomföras inom organisationen. Härvid synes jämväl böra övervägas, huruvida och i vad mån sparkampanjens uppgifter i fortsättningen kunna övertagas av sparinstitutionerna och riksgäldskontoret.

Enligt propositionen skulle sparkampanjen fr. o. m. den 1 juli 1950 organisatoriskt anknytas till riksgäldskontoret på så sätt, att dess ekonomiska förvaltning och administration underställdes detta verk. Utskottet tillstyrker detta förslag. Vid bifall härtill synes ovanberörda undersökning böra verkställas genom riksgäldsfullmäktiges försorg och den bör lämpligen ske i samråd med sparkampanjen. Utredningen bör bedrivas så, att resultatet av densamma föreligger inom sådan tid, att ståndpunkt till frågan om sparkampanjens fortsatta verksamhet och därför eventuellt erforderliga anslagsmedel kan tagas i samband med upprättande i slutet av år 1950 av riksgäldskontorets budgetförslag för 1951/52. Då det ej är möjligt att för närvarande bedöma, huruvida några besparingar kunna ernås redan under budgetåret 1950/51, anser sig utskottet icke böra ifrågasätta någon sänkning av det till sparkampanjen för detta budgetår äskade anslagsbeloppet. Utskottet föreslår därför, att detta belopp anvisas av riksdagen.

Vad härefter beträffar frågan om en premiering av lönsparandet genom ett lotteri har, såsom av propositionen framgår, denna fråga varit föremål för delade meningar. Moten dylik premiering har anförts, att en utlottning av vinster bland lönspararna stode i motsatsförhållande till själva sparandets idé. Premieringen har dessutom ansetts innebära ett ensidigt gynnande av lönspararna på skattebetalarnas bekostnad. Mot dessa betänkligheter, som jämväl kommit till uttryck i ovanberörda motioner I: 459 och II: 555, har framhållits, att ett lotteri skulle ha ett stort propagandavärde för lönsparandet, samt att den jämförelsevis långa bindningstid, som lönsparandet innebär, motiverar, att detta sparande premieras på ett eller annat sätt. Utskottet har för sin del, utan att vilja underskatta betydelsen av de principiella synpunkter, som anförts mot en kombination av ungdomssparande och lotteri, ansett sig böra med hänsyn till önskvärdheten av att detta sparande stimuleras förordade, att ett lotteri anordnas i överensstämmelse med det i propositionen framlagda förslaget. Utskottet tillstyrker därför, att för vinstutlottningen erforderliga medel ställas till förfogande genom statsbidrag, beräknat på de i propositionen förordade grunderna. Lämpligt synes vara, att såsom föreslagits vinstdragningarna ombesörjas av riksgäldskontoret samt att riksgäldsfullmäktige bestämma vinstplanen. Fullmäktige torde jämväl böra äga vidtaga de jämkningsvillkoren för deltagande i lotteriet, som kunna visa sig påkallade.

I anledning av departementschefens uttalande, att anordningen med vinstutlottning torde få karaktären av experiment, vill utskottet framhålla, att det får förutsättas, att fullmäktige med uppmärksamhet följa utvecklingen av lönsparandet och frågan om vinstutlottningarnas betydelse för detta sparande.

I motionerna I: 460 och II: 554 har ifrågasatts en sådan ändring av reglerna för lönsparandet, att arbetstagare, som under sparåret haft flera arbetsgivare, skulle utan att träffa avtal om löneavdrag med arbetsgivarna likställas med lönsparare och således äga rätt deltaga i vinstutlottning, därest avtal träffats med bankinrättning om sparande i den omfattning och på de villkor, som gälla för lönsparandet. Det är icke möjligt att utan en mera ingående utredning bedöma, huruvida det i motionerna framförda önskemålet kan tillgodoses utan att lönsparandets avgränsning mot andra sparformer uppluckras och utan att alltför stora tekniska svårigheter uppkomma. Under uttalande av önskvärdheten av att syftet med motionärernas framställning såvitt möjligt tillgodoses, vill utskottet förorda, att här avsedda spörsmål överlämnas till riksgäldsfullmäktige för prövning och avgörande efter samråd med spar-kampanjen.

Under återopande av det anförda får utskottet hemställa,

A) att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition och med avslag å de likalydande motionerna I: 459 och II: 555, må å riksstaten för budgetåret 1950/51 under fjortonde huvudtiteln anvisa

1) till *Folkrörelsernas sparkampanj* ett anslag av 490 000 kronor;

2) till *Vinstutlottning i samband med lönsparande* ett förslagsanslag av 150 000 kronor;

B) att likalydande motionerna I: 460 och II: 554 måtte anses besvarade genom vad utskottet ovan anført.

Stockholm den 27 april 1950.

På bankoutskottets vägnar:

HARALD ÅKERBERG.

Närvarande:

från första kammaren: herrar Åkerberg, Sundvik, Nordenson, Persson i Vinslöv, Domö och De Geer;

från andra kammaren: herrar Andersson i Munkaljungby, fru Humla*, herrar Schmidt, von Seth, Johansson i Kalmar, Hansson i Önnarp, Rosén* och fru Eriksson i Stockholm.

* Ej närvarande vid justeringen.

Reservation

av herrar *Nordenson, Domö, De Geer, Schmidt, von Seth* och *Rosén*, vilka ansett, att utskottets yttrande och förslag bort ha följande lydelse:

»*Utskottet*. Såsom framgår — — s. 5 — — stödjande propagandaverksamhet.

Kostnadsramen för — — s. 5—6 — — för sparkampanjen nedbringas i största möjliga omfattning. I nuvarande statsfinansiella läge synes ett anslag av den storleksordning, som begärts i propositionen för här ifrågavarande ändamål, icke kunna motiveras. Utskottet är av den uppfattningen, att stora besparingar — utöver de redan företagna — kunna omedelbart genomföras inom organisationen. I sådant avseende vill utskottet under hänvisning till den ovan (s. 3) intagna utgiftsstaten anföra följande.

Enligt propositionen skulle sparkampanjen organisatoriskt anknytas till riksgäldskontoret på så sätt, att dess ekonomiska förvaltning och administration underställes detta verk. Utskottet tillstyrker detta förslag och understryker önskvärdheten av att riksgäldskontoret uppdrager de riktlinjer, efter vilka verksamheten skall bedrivas, samt övervakar, att all möjlig sparsamhet i denna iakttages. Det synes då ligga nära till hands, att riksgäldskontoret övertager de arbetsuppgifter, som tidigare åvilat sparkampanjens centralbyrå och vilka efter den 1 juli 1950 kunna beräknas bli betydligt reducerade. Härigenom skulle en betydande del av anslagsposten på 122 000 kronor till administration kunna inbesparas. Vidare synes den ganska begränsade verksamhet, som länsombuden i fortsättningen skulle utöva, med lika god effekt kunna utföras av särskilda till sparinstitutionerna knutna kontaktmän; något anslag till arvoden för länsombud skulle då ej erfordras. Praktiskt taget hela anslagsposten till administration blir sålunda obehövlig. Därutöver böra propagandakostnaderna kunna — såsom riksgäldsfullmäktige ifrågasatt — betydligt nedbringas. Enligt utskottets mening bör detta kunna ske i sådan omfattning, att den samlade kostnaden för verksamheten — inklusive arvoden till arbetsutskottets ledamöter — ej överskrider en yttersta ram av 300 000 kronor. Snarare bör det vara riksgäldskontoret angeläget att söka tillse att besparingsarbetet påbörjas så snabbt och drives så effektivt, att detta belopp icke behöver i sin helhet utgå under budgetåret 1950/51.

Utskottet har således visserligen icke kunnat — i huvudsak av psykologiska skäl — ansluta sig till det i motionerna I: 459 och II: 555 framförda yrkandet om ett omedelbart nedläggande av sparkampanjen, men vill dock framhålla, att budgetåret 1950/51 bör användas för en avveckling av denna form av sparkampanj, så att efter utgången av detta budgetår ytterligare anslag för densamma icke skola behöva ifrågakomma.

Vad härefter — — s. 6 — — eller annat sätt. Utskottet anser för sin del de principiella synpunkter, som i motionerna I: 459 och II: 555 anförts mot

en kombination av ungdomssparande och lotteri vara så vägande, att utskottet icke kan tillstyrka anslag för något lotteri av detta slag. Utskottet får därför avstyrka bifall till propositionen i denna del. Vid sådant förhållande får utskottet föreslå, att motionerna I: 460 och II: 554, vilka beröra en detalj i det föreslagna lotteriet, icke föranleda någon riksdagens åtgärd.

Under åberopande av det anförda får utskottet hemställa,

A) 1) att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition samt med avslag å likalydande motionerna I: 459 och II: 555, såvitt nu är i fråga, må å riksstaten för budgetåret 1950/51 under fjortonde huvudtiteln anvisa till *Folkrörelsernas sparkampanj* ett anslag av 300 000 kronor;

2) att riksdagen, med bifall till likalydande motionerna I: 459 och II: 555, såvitt nu är i fråga, må avslå Kungl. Maj:ts i propositionen gjorda framställning om anslag till *Vinstutlottning i samband med lönsparande*;

B) att likalydande motionerna I: 460 och II: 554 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.»